

આજીબાઈનો તખ્તો

ઘણાં વરસ પહેલાંની વાત છે.

કોઈ એક ગામમાં આજીબાઈ નામે સ્ત્રી રહેતી હતી. એના ઘરવાળાનું અવસાન થયું હતું. આજીબાઈને એક દીકરા સિવાય દુનિયામાં કોઈ સગુંવહાલું નહોતું. દીકરાનું નામ એણે તખતસંગ રાખેલું. પણ બધા એને લાડમાં તખ્તો કહેતા.

આજીબાઈએ તો દીકરાને ખૂબ લાડ લડાવ્યા. ખૂબ મોઢે ચડાવ્યો. ખવડાવી-પિવડાવીને તગડો બનાવ્યો. પણ એને કામ કશું શીખવ્યું નહીં.

આજીબાઈનું ઘર ગામમાં મોટું ગણાતું. આજીબાઈ સ્ત્રીઓમાં ચતુર ગણાતી. એને આંગણે એક કૂવો હતો, અને કૂવાનું પાણી મીઠું ગણાતું. આથી ઘણી બહેનો આજીબાઈને ઘેર આવતી. કોઈ બેસવા આવતી, કોઈ શિખામણ લેવા આવતી, કોઈ પાણી ભરવા આવતી. ટૂંકમાં આજીબાઈનું ઘર આખો વખત સ્ત્રીઓથી ભર્યુંભર્યું રહેતું અને તખ્તો સ્ત્રીઓની વચ્ચે ઊછરતો.

સ્ત્રીઓ એને માટે ખાવાનું લાવતી. તખ્તો ખાઈ ખાઈને તગડો બનતો. સ્ત્રીઓ એને માટે રમકડાં લાવતી. તખ્તો ઘરને ખૂણે રમ્યા કરતો. સ્ત્રીઓ સાથે છોડીઓ પણ પાણી ભરવા આવતી. તખ્તો એમની સાથે ઢીંગલી ઢીંગલી રમતો.

આજીબાઈ એને છોકરાઓ સાથે રમવા ન દેતી. હાય બાપ ! મારા છોકરાને રમતાં વાગી જાય તો !

આજીબાઈ એને વગડે જવા ન દેતી. દીકરાને ક્યાંક કાંટોબાંટો વાગી જાય તો !

આજીબાઈ એને નિશાળે પણ ન મોકલતી. મૂઆ મહેતાજી મારા લાલના કાન ખેંચે તો ! એટલે આજીબાઈનો તખ્તો તો ઢીલોપોચો રહ્યો. શરીર જુઓ તો ભીમસેનનું હતું, પણ તાકાત જુઓ તો ઉંદર જેટલી. દેખાવ જુઓ તો સિંહ જેવો, પણ હિંમત નાની સસલી જેટલી! આવો આ તખ્તો સોળ વરસનો થયો અને એક અચરજ થયું. એવું અચરજ થયું કે તખ્તો દેશ આખાનો લાડકો બની ગયો.

વાત એમ હતી કે તખ્તના દેશનું નામ ઝાલાવાડ હતું. એને ગોહિલવાડ સાથે કાયમનો ઝઘડો હતો. કદીક ઝાલાવાડની સેના ગોહિલવાડ પર ત્રાટકતી અને કદીક ગોહિલવાડ પર ગોહિલવાડવાળા ઝાલાવાડને ધમરોળી નાખતા.

આ વેળા પણ એવું જ બન્યું. ગોહિલવાડના ખૂંખાર લડવૈયા ઝાલાવાડ માથે ત્રાટક્યા.

એમણે એક પછી એક ગામને લૂંટવા માંડ્યું. જ્યાં જાય ત્યાં ઘરડા-બૂઢાને અને સ્ત્રી-બાળકને છોડી દે, પણ પુરુષ વર્ગને પકડી લે. કેદી બનાવીને પોતાની સાથે લઈ જાય.

ગોહિલવાડીઓ આજીબાઈના ગામ ઉપર પણ ધસી આવ્યા. એમણે દરેક ઘરને લૂંટી લીધું. દરેક ઘરના પુરુષ વર્ગને પકડી લીધો. પકડાપકડી કરતા તેઓ આજીબાજીને ઘેર પણ આવ્યા. ત્યાં સ્ત્રીઓના ઘેરા વચ્ચે બેઠેલા તખ્તડાને એમણે ઝડપી લીધો. કહ્યું કે તું અમારો કેદી ! ચાલ, આ ઘોડા પર બેસી જા ! જરાય આઘોપાછો ન થતો.

આજીબાઈ આડાં ફર્યા. કહે કે વીરા ! મારો ગગો કદી ઘોડે બેઠો નથી ! એને છોડી દો ! મારા લાડલા લાલને પકડો નહિ !

દુશ્મનો કહે કે ના, એને છોડી દઈએ તો માળો ઝાલાવાડી સેનામાં દાખલ થાય. એને તો અમારી સાથે લઈ જઈશું ને જેલમાં દળણાં દળાવીશું.

એમ કહીને એમણે તખ્તડાને ઘોડે ચડાવવા માંડ્યો. પણ તખ્તડાને ઘોડાની પીઠે બેસવું ફાવે જ નહિ ને ! પેલા લોકો એક બાજુથી એને ઘોડે ચડાવે તો તખ્તડો બીજી બાજુએ ગબડી પડે અને બીજી બાજુથી ચડાવે તો આ બાજુ ગબડે ! વળી એને ઘોડે ચડાવે ને વળી એ તો સરકી જાય.

એટલે મોટા પાઘડાવાળા ગોહિલવાડીઓએ તખ્તડાને ઘોડાની પીઠે બાંધી દીધો. તંગોતંગ બાંધી દીધો. જરાય ગબડે નહિ ને જરાય ચસકે નહિ એમ બાંધી દીધો. પછી બધા કેદીઓ ભેળો એનેય લઈને ચાલ્યા.

આ બધો વખત ઝાલાવાડીઓ કાંઈ નવરા બેઠા નહોતા. એમણેય પોતાની સેના જમા કરવા માંડી હતી અને ભોગાવાના મેદાનમાં રાહ જોતાં ઊભા હતાં. જેવા ગોહિલવાડીઓ દેખાય, એવું જ ધિંગાણું કરવાની એમની તૈયારી હતી.

બીજે-ત્રીજે દિવસે ગોહિલવાડીઓ ભોગાવાના મેદાન પાસે આવી ગયા. એમણે ઝાલાવાડી સેના જોઈ. એની સાથે ખરાખરીના ખેલ ખેલી નાખવાની તૈયારી આદરી. બધા આમ લડાલડીની તૈયારીમાં પડ્યા. એટલે તખ્તડો નાસી છૂટવાની તૈયારી કરવા લાગ્યો. કેદીઓને દોરડે બાંધી દીધા હતા. એટલે એ આઘાપાછા થાય તોય બહુ વાંધો નહોતો.

આવી ગરબડનો લાભ લઈ તખ્તડો છટક્યો. એણે ઘોડાને એડી મારી. એને પોતાના ગામ ભણી ભગાવવાનો તખ્તડો ઈરાદો હતો.

પણ આ તો લડાઈનો ઘોડો ! એણે તો લડાઈના મેદાન તરફ ભાગવા માંડ્યું ! વળી ગોહિલવાડી સેનામાં એ ઘોડાનાં સગાં-વહાલા હતાં. એટલે એ તરફ દોડવા લાગ્યો.

હવે તખ્તડાને લાગી બીક. એને થયું કે કાં હું આ તરફના તીરનો શિકાર થઈ જઈશ, કાં બીજી તરફના ભાલે વીંધાઈ જઈશ ! એટલે એણે નજીકના એક ઝાડને બાથ ભરી લીધી.

થોડી વારમાં તો જબરી ખેંચતાણ થઈ ગઈ. ઘોડું માળું ગોહિલવાડી સેના ભણી જોર કરે અને તખ્તડાને ઝાલી રાખે. ખેંચાખેંચ...ખેંચાખેંચ.. પણ ગોહિલવાડી ઘોડાએ શેત્રુંજીનાં પાણી પીધેલાં. એણે તો એવું બળ કર્યું કે ઝાડવું મૂળમાંથી જ ઉખેડી નાખ્યું ! એણે તો

તખુડાને અને ઝડવાને બેયને લઈને ગોહિલવાડી સેના ભણી દોટ મૂકી અને તખુડાએ ઝડને મડાગાંઠ ભીડેલી. ઝડવું એનાથી છોડ્યું છૂટે નહિ.

અને ભાઈ, આ ઘોડું ને આ તખુડો ને આ ઝડવું એ બધુંય કમઠાણ ધસમસતું દોડ્યું ગોહિલવાડી સેનાની સામે ! બચાડા ગોહિલવાડીઓએ આવો તાશીરો કદી દીઠેલો નહિ. એમના તો શ્વાસ અધર થઈ ગયા. ઓહોહોહોહો ! શો ગજબનો આ લડવૈયો ધસ્યો આવે છે! આખું ઝડવું ઉખેડીને આવે છે ! અગાઉ રામચંદ્રજીના લંકાવિજય ટાણે હનુમાન આવાં ઝડવાં ઉખાડીને રાક્ષસો સામે ધસતા. રાક્ષસોનો સોથ વાળી નાખતા. આ એવો જ કોઈ મહાબલી લડવૈયો લાગે છે !

ભાગો રે ભાઈ ભાગો ! ગોહિલવાડી સેનામાં રાડ પડી ગઈ. આ ગંજાવર લડવૈયા સામે ઊભવાની કોઈની હિંમત નહોતી. એ તો બધા ભાગ્યા ! દૂમ દબાવીને ભાગ્યા. તખુડાનું ઘોડું એમની પાછળ ભાગ્યું. એને તો પોતાનાં સગાંવહાલાંને મોઢે થાવું હતું. એણેય જોર કરીને ગોહિલવાડીઓની પૂંઠ પકડી. પણ એ ઘોડું બચાડું કેટલુંક દોડે ? એક તો એને માથે ખાઈ-પીને તગડા થયેલા તખુડાનો ભાર. એમાં વળી આખા એક ઝડવાનો બોજ. દસ-વીસ ખેતરવા દોડીને ઘોડું તો ભફફંગ કરતું હેઠું પડ્યું. સાથે તખુડો ને ઝડવુંય પડ્યાં. પણ ગોહિલવાડીઓ તો નાસતા જ રહ્યા. પાછું વળીને જોવાનીય એકેયની હિંમત નહોતી.

ગોહિલવાડીઓને આમ પારોઠ પગલાં ભરતાં જોઈને ઝાલાવાડીઓ ગેલમાં આવી ગયા. એમણે હાકલા ને પડકારા કરવા માંડ્યા. એક-બે જણાએ પોતાના મહાવીર સાથીને ઘોડા સમેત ગબડી પડેલો જોયો. એમણે ઘોડા પરથી હેઠે ઊતરીને તખ્તડાનાં દોરડાં છોડ્યાં. ઝાડવું છોડાવ્યું. એને પાછો ઘોડે બેસાડવા માંડ્યો. પણ તખ્તડો કહે કે ના, હું તો ચાલીશ ! ઘડીક વારમાં તો આખી ઝાલાવાડી સેના તખ્તડાની આસપાસ જમા થઈ ગઈ. એના એકલાના ધસારા સામે ગોહિલવાડીઓ ભાગ્યા હતા. એટલે બધાએ તેને શાબાશી આપવા માંડી. એક જણાએ એને ઓળખ્યો : અરે, આ તો આપણાં આજીબાઈનો તખ્તડો ! ઝાલાવાડી રાજાએ તરત જ એ બોલનારને ઠપકો આપ્યો. કહ્યું : “આવા વીરપુરુષને તખ્તડો ન કહેવાય. બોલો, શૂરવીર તખ્તસંગની જે !” અને આખી ઝાલાવાડી સેનાએ ગગનભેદી ગર્જના કરી : “તખ્તસંગની જે !”

લેખક : યશવન્ત મહેતા

પુસ્તક : ઉમંગ બાળવાર્તામાળા = ભાગ - ૩

પ્રકાશક : ગુર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય

■